

Cheryl Payer, Skuldfällan: internationella valutafonden och tredje världen. Tidens förlag, 1977, 249 s, ca 38 kr.

Översättning av Sven Ekberg från det engelska originalet, *The Debt Trap: The IMF and the Third World*, Penguin Books, 1974.

Cheryl Payer, som enligt omslagets baksida är "statsvetare och journalist", skriver inledningsvis att hennes "syfte är att ytterligare utveckla den kritiska analysen av IMF som ett hinder för en självständig nationell utveckling, där arbeten av Magdoff, Hayter, Frank varit banbrytande." (s 10.)

Grundtemat är i stark sammanfattning att IMF utgör ett verktyg varmed de rika länderna och då främst USA gäckar de fattigaste ländernas ansträngningar att kontrollera sina egna ekonomier. Den ingriper i fattiga nationalstaters ekonomiska och politiska liv för att mot deras vilja upprätthålla privat ägande av produktionsmedlen, marknadsekonomier och konservativa regeringar, vilka alla intill förväxling författaren tycker illa om.

Detta viktiga och aktuella ämne förtjänar en bättre analys än det fått i denna politiska pamflett. Förleds därför inte av det utmärkta omslaget att köpa boken!

De två första kapitlen har ett pedagogiskt syfte som aldrig realiseras. I det ena förklaras betalningsbalansens uppställning, vad som menas med valutakriser och alternativa ekonomisk-politiska me-

del; i det andra IMF:s stabiliseringspolitiska filosofi. Redan här får läsaren skruva ned sina förväntningar på analytisk skärpa. Den svåra uppgiften t ex att diagnostisera orsakerna till extern obalans löser författaren genom att utvälja den post i betalningsbalansen som uppvisar det största underskottet! Att reglera eller på annat sätt minska räntor och utdelningar till utlandet framstår därför för författaren som önskvärt — ehuru med vissa politiska kostnader.

Genomgående förordar författaren regleringar (importkvoter, tullar, multipla växelkurser, valuta-auktioner) framför generella medel som växelkursändringar då hon anser att de är mindre regressiva. Och hon menar att u-ländernas föregivna behov av att reglera i detalj hur knappa valutatillgångar används står i konflikt med IMF:s föregivna doktrin om frihandel och fria kapitalrörelser. I denna överförenklade värld framstår fondens och Världsbankens förespråkande av devalveringar vid långvarig extern obalans både som ett dolskt anslag mot tredje världens arbetare och som en skenlösning, som i själva verket ökar underskotten och håll-

ler staterna kvar i skuldfällan!

Här saknas insikt om de skilda inkomstfördelningseffekterna av importkvoter och tullar och av effekten av selektiva ingrepp på korruption, smuggling och resursallokering. En svensk, som är van vid reglerade kapitalrörelser (inkl direkta investeringar) och vid kraftigt tullskydd till vissa sektorer (jordbruk), lyxskatter och bilacciser finner inte den av författaren angivna konflikten mellan IMF:s och u-ländernas stabiliseringspolitiska ambitioner övertygande beskriven.

Framställningen lider genomgående av sammanblandning av långsiktiga kapitaltillväxtproblem och kortsiktiga stabiliseringsproblem. En betydande utlandsskultsättning kan i vissa former mycket väl vara samhällsekonomiskt lönsam på grund av investeringarnas höga avkastning och medborgarnas höga tidsprefrens. Men det befriar inte landet från tvånget att utforma den ekonomiska politiken så att betalningsbalansen klarar av de krav på framtida åter- och räntebetalningar som upplåningen medför.

Författaren misslyckas med den svåra uppgiften att visa hur IMF utnyttjar ländernas långsiktiga gäldenärssituation för att påtvinga kortsiktiga stabiliseringspolitiska åtgärder som går mot deras intressen. Något förvånande har hon avstått från intervjuer med IMF:s personal och utnyttjar endast officiella källor.

De nio kapitlen med fallstudier utgör knappast belägg för författarens huvudtes, utan skall snarast ses som fristående framställningar av valutaproblem i ett flertal länder. Framför allt kapitlen om Indokina och Filippinerna var intressanta genom sina faktaupplysningar. I de övriga, som behandlar för allmänheten mera kända förhållanden (Indonesien, Jugoslavien, Brasilien, Indien, Chile, Ghana och Nordkorea), är bristen på ekonomisk analysförmåga mera störande.

För mig framstod vid denna fallgenomgång korruption i förvaltningen och ineffektiva och för folkflertalet orepresen-

tativa regeringar (Gunnar Myrdals "The Soft State") som betydligt viktigare utvecklingshinder än IMF. Implikationen att IMF systematiskt sökt upprätthålla dylika regeringar kunde aldrig framträda utan sin konspiratoriska slängkappa.

Man undrar vilken målgrupp det svenska förlaget vänder sig till. Bokens pedagogiska och analytiska brister gör den oanvändbar vid studier på folkhögskolor och universitet.

Teresa Hayters "U-hjälp och imperialism" (1971) kan i stället rekommenderas den allmänintresserade som söker en kritisk granskning av valutafondens och världsbankens verksamhet. Bristen på ekonomisk-teoretiska insikter i Payers bok urholkar författarens indignation. Framställningen saknar dessutom den politiska pamflettens rappa argumentation. Läsaren släpar sig igenom en deskriptiv text som är lika spännande som pensionsnärbingo en måndagkväll. Som belöning får han till slut i ett appendix om Juche (självtillit) njuta av Kim il Sung's spännande stil.

Översättaren har bidragit med några lustigheter, som håller läsaren vaken. *Residents* (valutainlåningar) blir "bofasta" — som om nomader hade en egen betalningsbalans. *Current account* (löpande betalningar) blir "löpande räkning" — som om man hade att göra med en byggmästare. *Balance of official settlements* är förvisso svåröversatt, men man borde kunna kräva något bättre än "officiellt fastställd balans".

Man tröttnar till slut på alla "verkliga resurser", "verklig BNP" och "verklig tillväxt" när författaren verkligen menar real. Men dessa få fel bör läggas den anonyme (eller obefintlige!) fackgranskaren till last snarare än översättaren. Man känner för den senare när man betänker att han fått översätta en bok som — en gång skriven — borde lämnats otryckt.

Fil lic Per M Wijkman
Stockholms universitet